

Z historie dobrovolných hasičů v Karlových Varech

Lázeňské město Karlovy Vary bylo během několika set let své existence vystaveno mnoha přírodním katastrofám. K nejčastějším živelným pohromám patřily povodně a požáry. Největší zkázou pro město byl především oheň, i když nebyl tak častou příčinou k poplachu jako voda. Při prvním požáru, který se stal 13. srpna 1604, se město během několika hodin proměnilo doslova v prach a popel. Z tehdejší zástavby 102 domů zůstaly stát pouze tři. Druhý velký požár vypukl v Karlových Varech 23. května roku 1759 a poničil jednu třetinu tehdejší zástavby. V prvním případě za požárem stála nepozornost mladých děvčat, jež neuhlídala na plotně rozpouštějící se máslo. Za to je postihl krutý trest v podobě doživotního vyhnání z města. V druhém případě se nepodařilo viníka požáru zjistit, i když majitelé domu U tří mouřenínů manželé Helingöterovi, z jejichž domu začal stoupat tmavý sloup kouře, byli několik let v nemilosti místních občanů. Záchranných prací spojených s hašením hořících budov se dříve účastnili většinou náhodní dobrovolníci z řad obyvatel města. Ti pomáhali likvidovat oheň většinou ze solidarity s majitelem, a také proto, aby se nerozšířil dál, čímž by mohl ohrozit jejich majetek. Tyto záchranné práce probíhaly většinou chaoticky a bez jakýchkoliv systematických postupů.

Organizovaný hasičský dobrovolný spolek vznikl v Karlových Varech až v druhé polovině 19. století. U jeho zrodu v říjnu 1863 stál karlovarský tělocvičný spolek Karlsbader Turnverein. Velitelem tzv. Turner-Feuerwehru se stal jeden z jeho zakladatelů podnikatel Heinrich Edler von Mattoni, jenž tuto funkci vykonával až do roku 1872. Poprvé karlovarští dobrovolníci zasáhli 1. dubna 1864 při velkém požáru v Jenišově. Podle děkovného dopisu samotného starosty obce, poslaného na krajské zastupitelstvo do Lokte, lze usuzovat na úspěšné zkrocení ohnivého kohouta. O dva roky později se hasiči podíleli na hašení požáru v Ostrově. Tehdy 9. května roku 1866 padlo za oběť ohni 66 domů. Karlovarští prý měli velkou zásluhu na tom, že budov neshořelo víc. Dne 18. dubna 1870 byly schváleny nové stanovy spolku dobrovolných hasičů. V tom samém roce se na městském zastupitelstvu ustanovilo komando tohoto sboru jako hlavní velitelství veškeré požární ochrany v Karlových Varech. Následujícího roku zastupitelé města nechali hasičům zřídit hasičské cvičiště (Steigerhaus) vedle tehdejší střelnice. V současné době se v těchto místech nachází autobusové nádraží městské hromadné dopravy. Dne 4. února 1872 začalo hořet na horním konci Ondřejské ulice. Dobrovolní hasiči přispěchali konat svou povinnost, ale podle dobových materiálů jejich výkon nebyl nejlepší. Nám z blíže neznámých okolností se na hlavy hasičů sneslo několik ostrých výtek. Z toho důvodu se také 16. února museli vzdát svého privilegovaného postavení záchranářů města. Toto rozhodnutí však nemělo dlouhodobého trvání, 24. února byli dobrovolní hasiči na valné hromadě rehabilitováni. Odvolaný velitel Mattoni ale na svůj post povolán nebyl. Novým velitelem se tak stal Josef Loib. Jistou satisfakcí pro Mattoniho se tak mohlo stát jeho zvolení dne 1. listopadu 1873 na pozici čestného velitele spolku. Stalo se tak zejména kvůli jeho vykonané nadační činnosti.

Heinrich Edler von Mattoni.

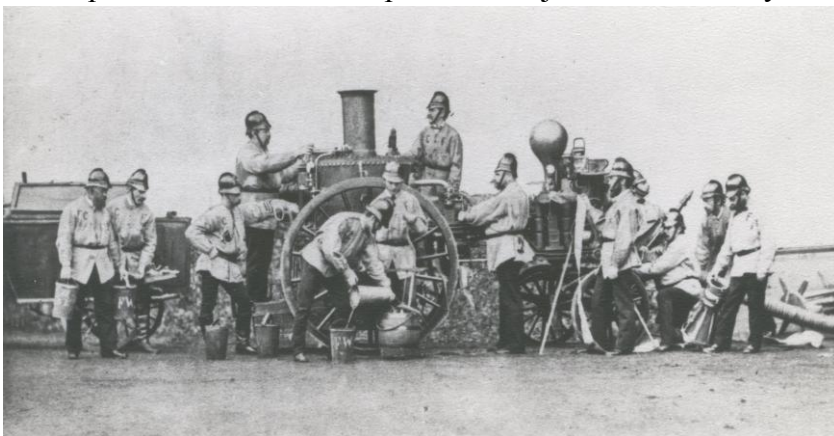
Necelých deset let po založení dobrovolného hasičského spolku vystoupilo z jeho řad několik nespokojených členů, kteří 12. května 1873 založili dobrovolný záchranářský spolek. Důvodem měly být údajně různé rozbroje mezi příslušníky sboru. V čele nového prospěšného

uskupení stanul Karl Müller. Během roku 1873 se karlovarští hasiči zúčastnili záchranných prací na dvou velkých požárech mimo město. Jednalo se o požár v Jáchymově, když v tomto hornickém městě 31. března shořelo 450 domů ze 600. Bohužel ani karlovarští hasiči nedokázali zabránit této tragédii. Druhý výjezd karlovarských krotitelů plamenů za humna směřoval 6. září do Sokolova. Pro tento účel se vypravil i speciální vlak. V Sokolově tehdy shořelo 30 stavení. Toho roku nahradil ve funkci velitele Josefa Loiba Karl Lang.

Na jaře 2. dubna 1874 městská rada principiálním výnosem navrhla hasiče na velení a organizaci záchranných prací při povodních. Radní též rozhodli o rozdělení města na tři požární obvody. Městská věž byla určena jako strážní místo, z kterého se podle velikosti požáru mělo zvonit dvěma nebo třemi údery zvonu. V roce 1874 karlovarští hasiči opět přispěli na pomoc sokolovským občanům k záchraně města. Dne 23. června vypukl požár, jenž byl několikanásobně větší než o rok dříve. Popelem lehlo na 200 budov. Hasiči přijeli zase pro tento účel ve speciálně vybaveném vlaku, aby se podíleli na záchraně okresního soudu a radnice..

Z obchodních důvodů 17. července 1875 opustil Karl Lang funkci velitele hasičů a na jeho post nastoupil budoucí starosta města Eduard Knoll. Bývalý velitel Lang pak zastával ve spolku funkci tzv. Brandmeistera. Svou chrabrost a neohroženost tento muž prokázal 25. listopadu téhož roku, kdy z hořícího domu Britania, kde se nacházela Schöttnerschenova pekárna, zachránil s nasazením života z nejvyšších pater domu dvě osoby. Z prostor zcela zaplněných kouřem pomohl služce a pekařskému učni. Velký požár náhodně upozoroval lékař Löwenstein při své noční cestě městem za svým pacientem. V tu chvíli se do svého domu navracel hudebník Killman, po té, co spatřil požár, zatroubil na svojí trubku požární poplach, čímž zburcoval již zcela spící město. Neví se však, zda k hašení požáru místní hasiči přispěli se svou zbrusu novou parní stříkačkou zakoupenou 22. října za 3 500 zlatých od

firmy Knaust z Vídně, protože se po jejím nákupu ukázalo, že je pro Karlovy Vary nevhodná. Problém se stříkačkou se vyřešil až o tři čtvrtě roku později, když ji 13. května 1876 u vídeňské firmy vyměnili za větší. Výměna ale nebyla zadarmo, muselo se doplatit ještě dalších 1 500 zlatých.

Karlovarští hasiči s parní stříkačkou.

Pro lepší a rychlejší zásah v případě požáru se ve městě a jeho okolí zdokonaloval ohlašovací systém. Dne 3. února 1876 se zřídilo na základě státního nařízení požární spojení mezi Karlovými Vary a jeho přilehlými oblastmi. O pět let později se 3. dubna 1881 poprvé vyzkoušelo požární telegrafické spojení mezi městskou radnicí a továrnou na výrobu porcelánu v Rybářích za pomoci telefonického aparátu. Moderní přístroj byl schopen přenášet mluvenou řeč i hudbu.

Dvacáté výročí založení sboru dobrovolných hasičů se v Karlových Varech velkolepě slavilo 29. a 30. září roku 1883. V těchto dnech se společně oslavoval také 2. německý hasičský den. S velkou slávou se později 7. října 1888 též uskutečnily oslavy 25. výročí existence chrabrych dobrovolníků. Slavnosti se kromě měšťanů zúčastnilo více než 1 100

hasičů. Během tohoto veselí se připomněla i výstavba nového cvičiště tzv. Steigerhausu na Gmelischwiese. Tato louka se patrně nacházela v nivě říčky Teplé za Poštovním dvorem směrem k obci Březová. Materiál na výstavbu Steigerhausu poskytlo město hasičům zdarma.

Rok před oslavou pětadvacátého výročí dobrovolných hasičů zasáhl blesk během velké bouře dne 24. května 1887 střechu městské věže. Následně vypukl na tomto objektu, který sloužil jako požární hláska, požár. Tehdy sloužící věžník Fuchs začal okamžitě oheň hasit. Jeho žena navzdory nebezpečným plamenům zvonila věžním zvonem na poplach, a tak se jí podařilo přivolat místní hasiče.

Největší pohroma v 19. století se však na Karlovy Vary nesnesla v podobě ohně, ale vody. Dne 24. listopadu roku 1890 postihla město poslední velká povodeň. Příčinou této tragédie byly dlouhotrvající přívalové deště. Zvýšení hladiny na říčce Teplé bylo zaznamenáno již předešlý den, ale přívalová vlna, která se objevila následujícího rána, překvapila všechny obyvatele města. Hladina vody dosahovala až k prvním patřům domů. V ten den hasiči, záchranáři a policisté zachránili z povodni ohrožených domů 69 osob. Při záchraně tonoucího tehdy na infarkt zemřel Eduard Knoll, který od roku 1875 stál v čele dobrovolných hasičů a od roku 1877 byl karlovarským starostou. Na jeho pohřeb konaný 27. listopadu se s ním přišel rozloučit 400 obyvatel města a okolí, mezi nimi i mnoho hasičů. Po povodni byl střed města velmi poškozen, mnoho budov bylo vážně poškozeno, některé byly později pro narušenou statiku strženy. Celková částka škod způsobených povodni dosáhla dvou miliónů zlatých. V letech 1932 až 1936 byla na říčce Teplé u Březové vybudována přehrada, která dodnes chrání město před možnými povodněmi.

Po starostovi Eduardu Knollovi nastoupil na funkci velitele dobrovolných hasičů a starosty Ludwig Schäffler. V devadesátých letech 19. století se v lázeňském městě začala na několika místech zřizovat skladiště s hasičským náčiním. Jeden takový sklad nazývaný Feuerwehmagazin se slavnostně předal do užívání 22. listopadu roku 1896. Nacházel se pod kostelní terasou v blízkosti Vřídla. Při této příležitosti také došlo k odhalení děkovné tabule se jmény dosavadních velitelů karlovarských dobrovolných hasičů.

Ve tři hodiny ráno 19. dubna 1898 vypukl požár v Císařských lázních. Více než tři hodiny hasiči bojovali s nezkrotným plamenným živlem. Oheň poškodil střechu levého křídla lázní a zadní část věže budovy. Škody na lázních dosáhly čtyřiceti sedmi tisíc zlatých. Kvůli požárům v lázeňských budovách byly v Kaiserbadu (Císařské lázně), v Kurhausu (dnes Lázně III.), v Neubadu (dnes obchodní dům Atrium) a v tehdejší Vřídelní kolonádě zavedeny hasičské hlídky. Z městského rozpočtu se také zaplatil elektrický alarm pro včasné varování obyvatel a lázeňských hostů Karlových Varů.

Karlovarský dobrovolný hasič.

Ze zdravotních důvodů musel 17. září 1906 z místa starosty a velitele dobrovolných hasičů odstoupit Ludwig Schäffler. Do čela hasičů nastoupil Heinrich Edler von Mattoni junior. Bývalý starosta a velitel pak byl zvolen za čestného velitele sboru.

Pro blaho a regeneraci hasičů nechal ve Školní ulici (dnešní Kolmá) 17. července roku 1909 Německý zemský hasičský spolek vybudovat lázeňské sanatorium nazvané Feuerwehrkurhaus. Tato budova nesloužila nejen k léčbě, ale také k různým oslavám a společenským setkáním.

Ve věku 80 let 14. května 1910 zemřel Heinrich Edler von Mattoni. Tento významný podnikatel a městský radní stál u zrodu sboru dobrovolných hasičů. Prvních devět let zastával funkci vrchního velitele a v roce 1873 se stal i jeho prvním čestným velitelem. Továrník Mattoni byl nejen velkým mecenášem karlovarských hasičů, ale i jiných spolků, v kterých zastával vysoké funkce.

Rok před vypuknutím I. světové války oslavili 27. září roku 1913 karlovarští dobrovolní hasiči významné padesáté výročí založení svého sboru. Zároveň s nimi oslavovali 40. výročí i dobrovolní záchranáři. Výroční schůze spolku se uskutečnila ve velkém sále tehdejšího Kurhausu (dnes Lázně III). Sál byl vyzdoben rakouskými a německými vlajkami, girlandami a okvětními lístky. Uprostřed sálu visel nápis „1863 Karlsbader 50 Freiwillige Feuerwehr 1913“. V sále byly pověšeny portréty všech bývalých velitelů, kteří vedli sbor během jeho půl stoletého trvání. Mezi těmito portréty nechyběla samozřejmě podobizna samotného císaře Františka Josefa I. Na oslavě se předávaly významným členům sboru pamětní medaile za věrné služby. Jednalo se tak o poslední velkou událost pořádanou dobrovolnými hasiči před vypuknutím velkého světového konfliktu, jenž znamenal konec tzv. zlaté doby pro město Karlovy Vary a jeho občany a lázeňské hosty. Nadcházející doba, jež pak přišla, se již nevyrovnala té předešlé.

Lukáš Svoboda

Seznam použité literatury:

Bericht des Karlsbader Bezirks Feuerwehr-Verbandes Nr. 6, Karlsbad 1913

Doroschkin, A.: Kurzgefaßte Karlsbader Chronik, Karlsbad, 1929

Die Bericht des Hochwasserschutzes für Karlsbad, Karlsbad 1927

Jahres-Bericht über das 47. Vereinsjahr 1910 der Freiwilligen Feuerwehr in Karlsbad, Karlsbad 1911

Kolektiv autorů: Karlovy Vary na přelomu tisíciletí, Karlovy Vary 2001

Ludwig, K.: Alt-Karlsbad, Karlsbad 1920